

Deliberationes tudományos folyóirat
17. évfolyam 2. szám 2024/2, 71–84. oldal
Kézirat beérkezése: 2024. november 22.
Kézirat befogadása: 2024. november 28.
DOI: 10.54230/Delib.2024.2.71

Deliberationes Scientific Journal
Vol.17; Ed.No. 2/2024, pages: 71–84
Paper submitted: 22nd November 2024
Paper accepted: 28th November 2024
DOI: 10.54230/Delib.2024.2.71

A FERENCES LELKISÉG MEGÚJULÁSA AZ OBSZERVÁNS REFORM UTÁN

Kiss Norbert

Szegedi Tudományegyetem,
Történelemtudományi Doktori Iskola, Modern kor/Néprajz alprogram

Absztrakt

A Gál Ferenc Egyetemen 2024. október 15-én *Bálint Sándor szellemi örökében – 120 éve született Bálint Sándor* című konferencián elhangzott előadásomban arra tettem kísérletet, hogy a szegedi születésű hitvalló születésének évfordulóján a teljesség igénye nélkül bemutassam azt a szellemi, lelkeségi átalakulási folyamatot, amely Bálint Sándor gyermekkorában, abban a szeged-alsóvárosi városrészben ment végbe, melynek népi és vallásos értékeire, hagyományaira, „ő”-ző nyelvjárására élete során fundamentumként tekintett. Annak a ferences közösségnek az identitásbeli megújulásáról beszélhetünk a 20. század első évtizedeiben, mely közösségnek az értékei és a lelkesége alapjaiban határozta meg Bálint Sándor lelkiületét is.

Feltételezésem, hogy a XIII. Leó pápa által kiadott *Felicitate quadam* kezdetű bulla iránymutatásai nem csupán a ferences rend férfi ágára, az I. rendre voltak hatással. Úgy gondolom, hogy a Leó-féle unió gyümölcseként tekinthetünk a tágabb értelemben vett közösségek, a plébániai közösségek lelki megújulására is.

A kutatás elsődleges forrásai a rendtartomány által kiadott nyomtatványok, közlönyök, a rendtartományi Tabulák, a szegedi kolostor *Historia Domusa* és folyóirata, a *Szegedi Havi Boldogasszony*.

Kulcsszavak: Bálint Sándor, ferenceség, XIII. Leó, *Felicitate quadam*, Zadravec István

THE RENEWAL OF THE FRANCISCAN SPIRITUALITY AFTER THE REFORM OF THE OBSERVANCE

Norbert Kiss

University of Szeged Doctoral School of History,
Modernism/Ethnography

Abstract

In my presentation at the conference entitled In the Spiritual Heritage of Sándor Bálint – 120 Years Since the Birth of Sándor Bálint, held on 15 October 2024 at Gál Ferenc University, I attempted—without claiming completeness—to present the spiritual and devotional transformation that took place during the childhood of Sándor Bálint in the Szeged-Alsóváros district. This neighborhood, with its popular and religious values, traditions, and distinctive „ö”-dialect, remained a foundational reference point for Bálint throughout his life. We can speak of an identity-based renewal of the Franciscan community during the first decades of the 20th century—one whose values and spirituality fundamentally shaped the spiritual disposition of Sándor Bálint himself.

I assume that the guidelines set out in the papal bull „Felicitate quadam”, issued by Pope Leo XIII, did not affect only the male branch of the Franciscan First Order. I believe that Leo’s union can also be seen as the starting point for a broader spiritual renewal that extended to parish communities in the wider sense.

The primary sources of my research include the publications and circulars issued by the Franciscan province, the provincial Tabulae, the Historia Domus of the Szeged monastery, and its periodical, Szegedi Havi Boldogasszony.

Keywords: Sándor Bálint, franciscanism, Leo XIII., „Felicitate quadam”, István Zadravecz

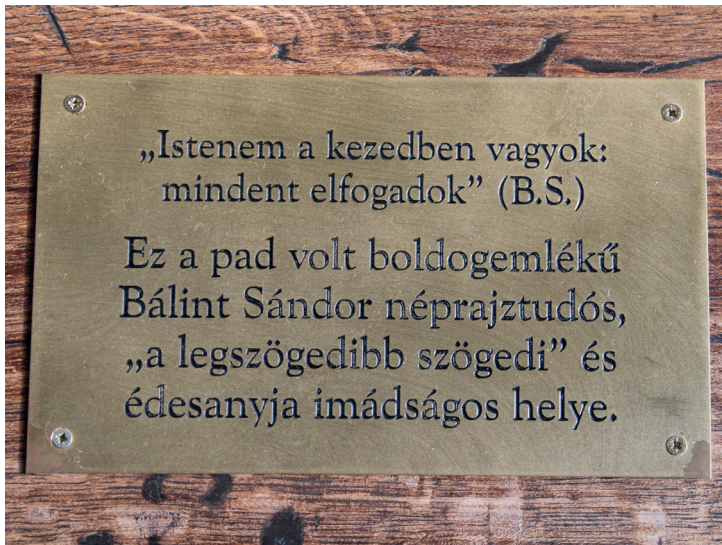
BÁLINT SÁNDOR ÉS SZEGED-ALSÓVÁROS FERENCESEI

Bálint Sándor gyermekkorát a vallásos neveltetés, a vallásgyakorlás alapjaiban határozta meg. Az elemi iskolák befejezését követően 1918-tól a piarista atyák által vezetett városi főgimnázium diákja lett. Apró Ferenc *Bálint Sándor a szegedi piarista gimnáziumban*¹ című cikkében megjegyzi, hogy az alsóvárosi hatosztályos iskola 5. osztályának elvégzését követően lett 1914-ben tanulója a III. kerületi polgári fiúiskolának. Szintén Apró Ferenc hivatkozik cikkében arra, hogy 1914. novemberétől az új hadikórházi funkció miatt a Boldogasszony sugárúti épületből a diákok tanulmányait a városi főgimnázium falai között folytatták.² Bálint Sándor diákéveire minden

1 Apró 2023.

2 Apró 2023: 15.

bizonynal hatással volt az a szerzetesi életforma, lelki és szellemi identitástudat, melyet a kegyesrendi atyák által már az iskola falai között megtapasztalt. Önéletrajzában így fogalmaz: „Igen hálás vagyok nekik. Hol pap, hol meg építész akartam lenni, végül is tanár lettem.”³ Ugyanakkor nagyon fontos, hogy vallási neveltetésben édesanyja révén is részesült: „az édesanyám templomos asszony volt, sokat elmentem vele misére, vecsernyére.”⁴ A szentmisék hallgatásának, a napi áldozásnak, a szerzetesi imaórákon, a zsolozsmákon való részvételnek édesanyja társaságában abban az alsóvárosi ferences templomban lehetett részese (1. kép), mely templomnak és kolostornak szerzetesi életében a megújulás folyamata éppen ebben az időben ment végbe.

1. kép: Bálint Sándor és édesanyja imádságos helyét jelző emléktábla a ferences templomban. (Kiss Norbert felvétele)

A FERENCES REND UNIÓJA – XIII. LEÓ PÁPA BULLÁJA

A lelki és szellemi megújulás szeged-alsóvárosi közösségre gyakorolt hatásának vizsgálatához fontosnak tartom röviden bemutatni azon okokat, melyek szükségessé tették, hogy Assisi Szent Ferenc rendjének reformja a 19-20. század fordulóján pápai iránymutatás által tudjon megvalósulni.

A szeged-alsóvárosi ferences kolostor szerzeteseinek mindennapjait érintő reform a XIII. Leó pápa által 1897-ben közreadott *Felicitate quadam* kezdetű bullára tekint vissza. Annak megértéséhez, hogy Leó pápa miért tartotta fontosnak, hogy bullája által a ferences közösség számára iránymutatást adjon, röviden ismertetnünk kell

³ Csapody 2004: 34.

⁴ Csapody 2004: 7.

a századforduló szerzetesi életére hatást gyakorolt történelmi eseményeket. Jelen dolgozat terjedelmi keretei miatt csupán a felsorolás szintjén tudjuk megemlíteni azokat az eseményeket, melyeknek következményei a 20. század első évtizedeiben is éreztették hatásukat.⁵ XIII. Leó pápa korát Chobot Ferenc *A pápák története* című munkájában a „szellemi forradalmak kora”-ként nevezte meg. A korszak, melyet Chobot Ferenc idézett munkájában bemutat, VI. Piusz pápaságától kezdődően egészen 1909-ig, azaz a monográfia megszületéséig terjed ki. A több, mint egy évszázadnyi idő meghatározó szellemi eseményei közül ki kell emelnünk a francia forradalmat és Napóleon politikai tevékenységét, a jozefinizmust és a szerzetesség kérdését, a „Kulturkampf”-ot, valamint a febronianizmust.⁶

A magyarországi Szalvatoriánus rendtartomány, melynek szerzetesi házaként működött a Leó-féle unió idején a szegedi kolostor is, az említett szellemi hatások közül elsősorban a jozefinizmus következményét élte. Orosz Lóránt András OFM a Leó-féle unió jogtörténeti vizsgálatának kérdéséről szóló cikkében a szerzetesrendek történetének megismeréséhez szükséges feloszlási hullámokat mutatja be. Ezek sorában, „a napóleoni és a liberális”⁷ áramlatok mellett szintúgy tárgyalja a „felvilágosult abszolutista (nálunk jozefinista)”⁸ hullámot. II. József rendelkezései értelmében számos szerzetesrend feloszlásra került.⁹ A rendek feloszlása, kolostorok bezáratása mellett a maximális szerzetesi létszám, valamint a rendbe jelentkezők felvételének módja is meg lett határozva. A kolostorok, szerzetesrendek – nem csupán a ferences rend – állami támogatással tudtak működni, amiért a szerzetesházak a bevételek és kiadások tekintetében részletes kimutatási kötelezettséggel tartoztak. A rendek életében meghatározó és maradandó változásokat eredményezett, hogy a kolostorok és szerzeteseik külföldi előjáróikkal kapcsolatot nem tarthattak, még vizitátorok útján sem, a generálisok jogkörét a provinciálisok vették át. A joghatóságot a házak fölött az egyházmegyék főpásztorai gyakorolták, kik mellett bizonyos kérdésekben a helytartótanács iránymutatásai voltak mérvadóak. A provinciális, a definitorok, valamint a vizitátorok választása is a helytartótanács által történt. Az előjárók tisztségüket rövidített időtartamra nyerhették el. Rácz Piusz OFM *A ferencesek történetéből – töredékek a Mariana Provincia múltjából* című rendtörténeti munkájában bemutatja azokat az intézkedéseket is, melyek elsődlegesen hatottak a szerzetesi identitástudat elhomályosulásához, valamint a „vita communis” és az imaélet válságához, ahogyan Orosz Lóránt OFM fogalmaz. Rácz Piusz és Orosz Lóránt ferences atyák kutatásai azt támasztják alá, hogy a magyarországi rendtartományok szerzetesei egyaránt a jo-

5 A szerzetesi unió megvalósítását megelőző történelmi események teljesség igénye nélküli bemutatását és a pápai iránymutatás előkészítését lásd: Kiss: 2024. Online:

https://bonusnuntium.hu/wp-content/uploads/2024/06/BN24_2.pdf, utolsó letöltés: 2024.11.21.

6 Vö. Adriányi 1975: 215–245.; Szántó 1987: 863–993.; Chobot 1909: 430.

7 Orosz 2005: 367.

8 Orosz 2005: 367.

9 Vö. Adriányi 1975: 217.

zefinizmus következményeit viselték magukon. Míg Rác Piusz a Mariana Rendtartományból, addig Orosz Lóránt a Kapisztránus Rendtartományból hoz egymáshoz hasonló példákat.

A szerzetesi élet válságához hozzájárult, hogy a jozefinizmus következményeként a rendi főiskolák megszűntek, a képzést állami szemináriumokban folytatták, a habitus viseletét felváltotta az egyházmegyes papnövendékek reverendája. II. József intézkedései szintúgy érintették a liturgiát, a szerzetesi életszabályzatot, valamint a Regulát.¹⁰

A szerzetesi életforma válságát Orosz Lóránt munkájára hivatkozva a következőkben foglalhatjuk össze: a rendi előjárókkal való kapcsolattartás és a klauzúra hiánya, az egyéni jövedelmek, a pénzhasználat, és a szerzetesi közösségek izolációja.¹¹

A fennálló kérdések megválaszolására több megoldási kísérlet is született az idők során. Ezek, bár enyhítettek, és részben oldottak is a szabályozásokon, teljes megoldással szolgálni nem tudtak. Kérdésként fogalmazódott meg: Vajon szükséges-e esetlegesen egy radikális reform alkalmazása? Vajon képesek lennének-e az „új szellemiséget” képviselő rendtagok, hogy átfomálják a reformszellemű nevelés által a „régiszellemben” élő szerzeteseket?¹²

XIII. Leó pápasága és a szerzetesrendekre fordított figyelme hoztak a felmerült kérdésben érdemi választ. Leó pápáról elmondható, hogy a teljes világegyház történéseire figyelemmel volt,¹³ különös tekintettel a szerzetesrendeket érintő kérdésekre. A szerzetesek missziós tevékenységének fontosságát beszédeiben, körleveleiben mindig is hangsúlyozta, kiemelve a testvérek munkájának érdemeit.¹⁴ Az 1897-es *Felicitate quadam* kezdetű bullát megelőzően, már 1882. szeptember 17-én, *Auspicato concessum est* kezdetű körlevelében Leó pápa Szent Ferenc lelkületéről, a harmadik rend alapításáról, tevékenységéről szólva hangsúlyozza, hogy Szent Ferenc világi rendje korunk kérdéseire, problémáira milyen megoldást jelenthet.¹⁵

A rend tényleges reformja, uniója a már említett 1897-es pápai bullával kezdetét vette: Leó pápa a *Felicitate quadam* által a ferences rend négy – reformált, sarutlan, rekolektus és obszerváns – ágát egyesítette Ordo Fratrum Minorum néven. Az egyesítést egy új Általános Konstitúció előírása is követte, melynek értelmében kezdetét vette a szerzetesi közösség életének helyreállítása is.¹⁶ A reformot elfogadó testvérek szerzetesi reverendája új szintet kapott, ezzel is kifejezésre juttatva az egy szerzetesi közösséghez való tartozást, mely az identitástudat megszilárdításának egy külső, látható

10 Vö. Rác 2009: 28–33.

11 Vö. Orosz 2005: 368–369.

12 Vö. Orosz 2005: 370–372; Vö. Rác 2009: 33–39.

13 Vö. Zimányi 2021: 9–13.

14 Vö. Füßy 1887: 199; Vö. XIII. Leó: *Perlectae a Nobis*, 1880. október 22., magyar nyelven Prohászka 1891: 113–116.

15 Vö. XIII. Leó: *Auspicato concessum est*, 1882. szeptember 17., magyar nyelven Prohászka 1891: 152–163.

16 Vö. Orosz 2005: 365; Vö. Rác 2009: 38.

jele volt. Hazánkban a pápai unió eredményeként a rendtartományok összevonása, átszervezése is megvalósult.

A MAGYARORSZÁGI RENDTARTOMÁNY ÉS A SZEGEDI HÁZ REFORMJAINAK KEZDETE

A magyar tartományokban az unió megvalósításának legfőbb képviselői Tamás Alajos és Ozorai Izidor voltak. Az öt magyarországi rendtartomány közül kettő megszűnt: a Legszentebb Üdvözítőről nevezett Szalvatoriánus Rendtartomány, melynek kolostora volt a szegedi ház; valamint a Szent Lászlóról nevezett Rendtartomány. Tovább folytatta működését a Mariana Rendtartomány, a Stefanita Rendtartomány, valamint a Kapisztránus Rendtartomány, melyhez az uniót követően a szegedi ház is tartozott.

A Rendtartományok átszervezését követően Tamás Alajos OFM a Kapisztránus Rendtartomány provinciálisaként dolgozott. A reform megvalósítására irányuló tevékenységéről az 1912. októbere és 1938. novembere között megjelent Tartományi (1912.), majd később *Rend-Tartományi Közlöny* II. évfolyamának januári száma tekint vissza, bő egy évtizedes munka eredményét látva (2. kép). A Közlöny „Provinciánk jövőndő kilátásairól” címmel két részben (1913. január és 1913. február) számol be a pápai bulla kiadása óta eltelt időszakról. Felvázolja az elmúlt másfél évtized küzdelmeit, valamint Tamás Alajos provinciális tevékenységét:

„(...) sz. Ferenc atyánk imádságára akkor sietett segítségünkre az isteni gondviselés. Küldött nekünk egy férfiút, akinek neve fényes betűkkel lesz beírva a megújuló rendtartomány évkönyveibe, aki az ő bölcsessége, kitartása, türelme és kifogyhatatlan atyai szeretete által új reményt öntött a csüggeteg keblekbe, lábra állította a gyengéket és tizenkét évi fáradhatatlan munkával második megalapítójává lett a Provinciának. Tamás Alajos, volt Provinciális atyánk.”¹⁷

1913-ra a rendtartományban mutatkozó szerzetesi létszághiány megoldódni látszott. A Közlöny egyedül a felvidéki kolostorok állapotát jellemzi többé-kevésbé kétes állapotúnak. Ugyanakkor a létszághiányban enyhülésről olvashatunk, de nem a probléma teljes megszűnéséről. A Közlöny fontos információkat hordoz abból a szempontból is, hogy milyen célkitűzések születtek a problémák megoldására. Két fontos területen foglalmazódott meg célkitűzés. Egyik közülük maga a lelkiség. A Közlöny kiemeli a lelkipásztori feladatok fontosságát: a hitélet fejlesztése, lelkigyakorlatok és missziók szervezése által egy olyan jövő reményképének a megvalósítását helyezi kilátásba, mely a méltó múlt folytatása lehet. A másik fontos terület a nevelés.

¹⁷ Provinciánk jövőndő kilátásairól. *Rend-Tartományi Közlöny A Kap. Sz. Jánosról nevezett Ferencrendi Tartomány Hivatalos Közlönye* 1913. II,1. 2.

Kézirat gyanánt.

II. évfolyam.

Rend- Tartományi Közlöny

A KAP. SZ. JÁNOSRÓL NEVEZETT FERENCRENDI TARTOMÁNY

HIVATALOS KÖZLÖNYE

1913. JANUÁR.

A FÖTISZTELENDŐ P. PROVINCIALIS MEGBIZÁSÁBÓL SZERKESZTI:

P. PESTI EMMÁNUEL

GYÖNGYÖSI HÁZFÖNÖK, THEOLOGIAI TANÁR.

A tartományfőnökség közleményei.

Kedves Testvérek!

Az új év alkalmával sokan kifejezték előttem a testvérek közül szíves jó kívánságait. Minthogy nem rendelkezem annyi idővel, hogy mindegyiknek külön megköszönhetném figyelmes jószágát, ez úton mondom köszönetet a jó kívánságokért. És nekik, valamint a többi összes testvéreimnek szívből minden jót kívánok az új esztendőben. Legyen ez új év mindnyájunk számára boldog és kegyelmekkel teljes, és adja az egek Ura, hogy ez évben sok érdemet szerezhessünk az Ő szolgálatában.

Ezenkívül még valamit óhajtanék az én Kedves Testvéreimmel közölni. Észrevettem, hogy sok zárdánkba semmiféle theologiai lap sem jár, és így a testvéreknek nem igen van módjukban a theológiában, különösen az egyházjogban és liturgiában, fölmerülő újabb dolgokkal megismerkedni és így ismereteiket kibővíteni. Pedig ez fölülte szükséges, ha szent kötelességcinknek minden tekintetben meg

akarunk felelni. — Azért nagyon kérem az előjárókat, hogy ha a zárda körülményei megengedik, járassanak legalább egy ilyen theologiai lapot. Különösen ajánlom a most megújult „Religio“-t, melyet Dr. Hanuy Ferenc egyetemi ny. r. tanár úr oly szakavatottan és praktikusán szerkeszt. Ez a lap pontos fölvilágosítással fog mindig szolgálni az újabb theologiai dolgokról és útmutatást ad a régebbi ismeretek bővítésére. Kértem az illusztris szerkesztő urat, küldjön zárdánkba mutatványszámokat, hogy így az előjárók, ha jönnek vélik, megrendelhessek a lapot.

Gyöngyös, 1913. jan. 8-án.

fr. Unghváry Antal
min. provincialis.

A P. Provincialis megbízásából:

fr. Virág Venánc
secret. Provinc.

Provinciánk jövőendő kilátásairól.

Az új év hajnalán, mikor mindenki szeret visszagondolni a múlt küzdelmeire, örömeire és fájdalmaira és szívesen elmereng a jövőendő reménységein, a mi szerzetesi lelkünknek is jól esik visszatekinteni a mi édes anyánk Provinciánk közelmúlt küzdelmeire és latolgatni, ugyan milyen kilátásai vannak a jövőendőben?

A tizenhat év előtt kiadott „Felicitate quadam“ bulla, mely hivatva volt az idők viszontagságai folytán becsúszott rendellenességeket megszüntetni, azt mondhatnánk gyászba borította a mi szerzetes tartományunkat. Nem azért, mintha az talán valami rosszat akart volna, hiszen mindenki belátta annak szükség-

ességét és időszerűségét, hanem azért, mert legtöbbet azt hitték, hogy többet kíván az önkéntes, mint a mennyire a mi gyengeségünk képes. Ezek a jövőt nagyon feketének látták és lemondva a reménységről, hogy azokat valaha megvalósíthassuk és csak a végpusztulást látva, megadással várták, mikor út a halálunk órája. Ezek gyengék voltak, de voltak ezeknél gyengébbek is, és ez volt az önzők csapata, akik szerették ugyan élvezni Provincia anyánk szeretetét és gondoskodását, de mikor azt látták, hogy ez az édes anya tőlük viszontszolgálatot követel és eljött a küzdelem órája; az ő kicsinyes érdekeiket a legszentebb köz-

2. kép: A Rend-Tartományi Közlöny II. évfolyamának januári száma.

Forrás: Magyar Ferences Levéltár

A szerzetesnövendékek nevelésében a lelkiség (aszketikus nevelés) mellett a tudományos nevelés is fontos fundamentum:

„Azonban itt is beigazolódik, hogy az ifjúságé a jövő. A milyen a mi szerzetesi ifjúságunk, olyan jövőt várhatunk a Provinciának... – Nekünk aszketikusan nevelt, szentéletű és heroikus lelkületű ifjúságra van szükségünk, amely ifjúságnak tudomány tekintetében is a kor színvonalán kell állania.”¹⁸

A jelöltek, novíciusok és a ferences atyák szellemi, lelki képzése mellett elengedhetetlen volt, hogy a főként a nevelésben szolgálatot teljesítő atyák is a kor kérdéseire a legújabb válaszokat tudják adni. A tartományfőnökség közleményt adott ki a kolostorok számára, melyben előtérbe helyezte az aktuális egyházi álláspontok megismertetését a ferences testvérekkel. Ezek az álláspontok egyaránt érintették a teológiai, filozófiai, valamint az egyházjogi és liturgiai kérdéseket. Ehhez ajánlotta a kolostorok számára a dr. Hanuy Ferenc által szerkesztett, megújult katolikus heti folyóirat járatását, a *Religiot*. Itt érdemes megjegyeznünk, hogy a század első évtizedeiben számos folyóirat, közlöny, hírlap, valamint a rendtörténetet feldolgozó tanulmány, monográfia látott napvilágot. A rend történetének és aktuális helyzetének bemutatása mellett találunk olyan rovatokat az egyes közlönyökben, folyóiratokban, melyek praktikus tanácsokkal, példákkal, szabálymagyarázatokkal igyekeztek segíteni a testvérek életét. A kiadványok célközönségét már nem csupán az első rend tagjai, hanem a ferences család harmadik rendi tagjai (a terciáriusok) is jelentették.¹⁹

A kiadványok sorából érdemesnek tartom kiemelni P. König Kelemen *Alverna felé* című kétkötetes munkáját. P. Kelemen a két kötetet egyfajta, a lelki és szerzetesi életbe való bevezetésként, valamint a szerzetesek számára kézikönyvként fogalmazta meg.²⁰

A szegedi kolostor a rend által kitűzött célok közül a következőkben vállalt fontos szerepet: mivel a szerzetesrendi főiskolák megszűntek, annak érdekében, hogy a korábban látott nevelési, oktatási célkitűzés megvalósítható legyen, a tanterv átszervezése és a rendi studium kialakítása fontos feladattá vált – ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy Szeged, a szegedi kolostor a rend növendékeinek képzésében a filozófiai tanulmányok helyszínévé vált.

„Szerény véleményem szerint legjobb volna rendi növendékeket egy gimnáziumba magántanulók gyanánt beíratni... A philosophiát pedig a theologiába kellene beosztani. Ennek megfelelőleg égetően szükséges a szerafikum kollegiumnak át-helyezése is egy gimnáziummal bíró helyre, mert másképp a fenti terv sehogy sem

18 uo., 2.

19 Vö. Gyertyános 2014.

20 Vö. König 1927-1928.

vihető keresztül. Ez különben már tervbe is van véve és minden valószínűség szerint a választás az új szatmári zárdára fog esni.”²¹

„...a szatmári zárda minden szépsége és kedvessége mellett is oly szűknek bizonyult, hogy a Collegium Seraphicum növendékeit benne alkalmasan elhelyezni nem lehetett. Más kellett tehát keresni. És ekkor legmegfelelőbbnek mutatkozott a bajai zárda, a mely elég tágas sok növendék kényelmes elhelyezésére is és a mely közel lévén a cistercita atyák vezetése alatt álló gimnáziumhoz, az ifjú növendékek fegyelmére is üdvös hatást gyakorol. De most meg a gimnázialis klerikátnak kellett új helyet szerezni. Így merült fel a gondolat, hogy a szegedi zárda szükséges papi személyzettel csak úgy lesz ellátható, ha azok egy része egyúttal lectori minőségben is működik. Ezért kellett a bajai studiumot áttenni Szegedre.”²²

A studium Szegedre való költözésével kezdődött el a szegedi ház reformja. 1914. augusztus 4-én a Gyöngyösön tartott Congressus Definitoralis határozta el, hogy két ok miatt minél sürgetőbben meg kell valósítani a szegedi kolostor reformját. A studium áthelyezése külső okként jelent meg, míg belső okként a Szegeden élő, nem reformált ferences testvérek létszámbeli csökkenését láthatjuk. Ez a csökkenés megállíthatónak látszott a reformált szerzetesek diszpozíciójával. A reform megvalósítását P. Zadavec Izvánra, mint a szegedi ház új quardiánjára bízták (3. kép).

3. kép: P. Zadavec Izván, a szegedi ház quardiánja (ülő sorban a második).

Forrás: Magyar Ferences Levéltár

21 Sz. n.: Provinciánk jövődjé kilátásairól. In *Rend-Tartományi Közlöny A Kap. Sz. Jánosról nevezett Ferencendi Tartomány Hivatalos Közlönye* 1913. II,1. 3.

22 Sz. n.: Provinciánk jövődjé kilátásairól. In *Rend-Tartományi Közlöny A Kap. Sz. Jánosról nevezett Ferencendi Tartomány Hivatalos Közlönye* 1914. III,7-9. 56.

A szegedi *Historia Domus* beszámolója szerint P. Zadravecz István Gyöngyösről, ahol teológiai lektor és vikárius volt, két napi utazás után 1914. augusztus 15-én, reggel 7 órakor érkezett meg Szegedre, ahol már a 9 órai nagymisé is ő celebrálta. Másnap, augusztus 16-án ünnepi szentmisét mondott, majd este 6 órakor szentbeszédében, a zsúfolásig telt templomban bemutatta a reformált, szigorított ferences rendet és ismertette házfőnöki programját.

Így ír erről a *Historia Domus*:

„P. Gvardián az első beszédében bemutatta a hívőknek a szigorított ferencrendet, megmondta a hívőknek, hogy ez újított Rend csak javát keresi a népnek, csak lelki üdvösségén fog fáradozni... Röviden ecsetelte a szerzetesi életmódunkat, – s különösen megmagyarázta a szerzetesi klauzúránk szellemét-szükségét, kérve a hívőket ennek tiszteletben tartására. A bemutatkozó beszéd jó hatással volt a hívőkre, s az egész város érdeklődését keltette fel az új szerzetesek iránt.”²³

Úgy gondolom, hogy a Leó pápa féle unió gyümölcseként nem csupán a ferences közösség I. rendjének megújulását kell tekintenünk, hanem a megújulás hatását a tágabb értelemben vett közösség, a plébánia életére is. Zadravecz István plébánosi, házfőnöki munkájáról és ennek gyümölcseről így ír Bálint Sándor, említve a már világháborút követő lelkipasztori teendőket is:

„A reform szellemében Alsóvároson... visszaállította a klauzúrát, újjászervezte, fényesebbé tette a templomi szolgálatot. Különös gondot fordított a lányok és asszonyok lelki gondozására, akiknek háború okozta nagy emberi elhagyatottsága, egyben helytállása ugyancsak megkívánta a vigasztalást és lelki erősítést. Lehetőségei szerint sokat törődött a szegényekkel, elesett öregekkel is.”²⁴

A következőkben a szeged-alsóvárosi ferences kolostor és plébánia mindennapjaiból, a közösségek megújítását célzó plébánosi és házfőnöki példák közül szeretnék egy-egy ünnepi eseményt bemutatni.

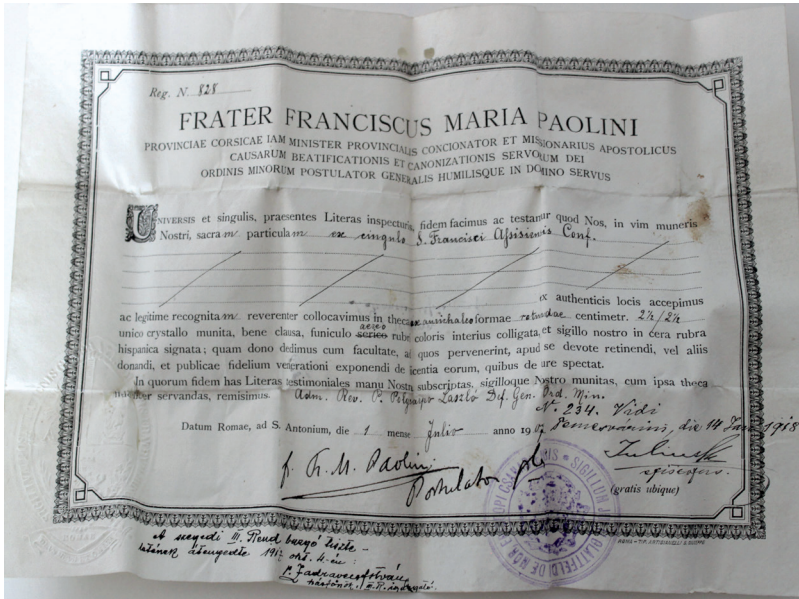
A terciáriusok mindig szoros kapcsolatban voltak a ferences rendházakkal, kolostorokkal. Tagjai az I. rend vezetése alatt álltak, mindennapjaikat világi állapotban, de ferences szellemenben élték. A terciáriusok rendjének megerősödése, újbóli társadalmi szerepvállalása szintén a szerzetesi identitástudat megújulásával magyarázható.²⁵ Az I. rendhez való kapcsolódás, a társadalmi szerepvállalás, a ferences szellem megélése mellett a rendalapító, Assisi Szent Ferenc tiszteletének ápolása is fontos vállalása volt a III. rendi közösségnek (4. kép). 1917. október 4-én, Szent Ferenc ünnepén így ír a szegedi *Historia Domus*: „Sz. Atyánk napját kedves fénnel ültük meg. Kóruson

²³ *Historia Domus*, 647.

²⁴ Bálint 1983: 64.

²⁵ Vö. Gyertyános 2014.

a III. Rendi testvérek ünnepelték a Tranzitust. A III. Rend szép ezüst ereklyetartót (5. kép) csináltatott Sz. Atyánk ereklyéjének.”²⁶

4. kép: Assisi Szent Ferenc ereklyéjét hitelesítő okirat, P. Zadravecz megjegyzésével.

Forrás: Magyar Ferences Levéltár

A ferences lelkiség hatásának és a reformált testvérek munkájának köszönhetően a hitbuzgalmi egyesületek, társulatok a század első évtizedeiben nagyon nagy számban indultak újra. Zadravecz István már Szegedre való érkezését követő esztendőben, 1915-ben két új társulatot is alapított, Örangyal-Védenczei és Fehér Leányok Társulata néven. Így tudósít ezekről a *Historia Domus*:

„Egy kedves kis ünnepség játszódott le ma a templomunkban. A házfőnök atya, mint a róm. kath. polgári leány iskola igazgatója, a leányok lelkielőremenetelét tartva a szem előtt, „Örangyal-Védenczei Társulata” címen egy társulatot alapított számukra. A mai napon a gyönyörűen feldíszített oltár előtt, nagy néptömeg jelenlétében vett fel a nevezett társulatba száznál több polgári leányt.”²⁷

„Lélekemelő ünnepély folyt le a templomunkban. P. Administrator ugyanis alapított püspök úr jóváhagyásával „Fehér-Leányok” címen egy leánytársulatot. A mai napon szép beszéd kíséretében, fényes keretek közt az első tagavatást esz-közlte. Százhusz alsóvárosi leány (7-20 év közöttiek) térdelt fehér ruhában a Szűz Anya előtt, s ajánlta magát pártfogásába.”²⁸

26 *Historia Domus*, 680.

27 *Historia Domus*, 657.

28 *Historia Domus*, 665–666.

5. kép: Assisi Szent Ferenc ereklyéje Szegeden. (Kiss Norbert felvétele)

ZÁRSZÓ

A *Historia Domus*ban feljegyzett példák bemutatásával kiindulási alapot szeretnék adni egy olyan, jövőbeni lehetséges kutatáshoz, mely által a XIII. Leó-féle unió közösségformáló hatását egy-egy közösség mindennapi életében fel tudjuk fedezni. A lelkeségi megújulás teljes vizsgálatához, mind rendtartományi szinten, mind a szegedi kolostor vonatkozásában szükséges a jelen dolgozatban vizsgált időszak utáni évtizedek eredményeinek a bemutatása. Ehhez a vizsgálathoz elengedhetetlen, hogy a jövőben, mind a Tamás Alajost követő provinciálisoknak, mind pedig a szegedi házban Zadravecz Istvánt követő quardiánoknak és plébánosoknak a tevékenységét, valamint munkájuknak az eredményét megvizsgáljuk, és bemutassuk.

Kapcsolattartó szerző:

Kiss Norbert
Szegedi Dóm Látogatóközpont
6720 Szeged
Dóm tér 16.
kiss.norbert05@gmail.com

Corresponding author:

Norbert Kiss
Szeged Cathedral Museum Centre
Dóm square 16.
6720 Szeged, Hungary
kiss.norbert05@gmail.com

Reference: Kiss, N. (2024). A ferences lelkeség megújulása az obszerváns reform után. *Deliberationes*, 17(2), 71–84.

IRODALOM

- Adriányi, G. (1975, 1990). *Az egyháztörténet kézikönyve*. Aurora Könyvek. http://www.ppek.hu/konyvek/Adrianyi_Gabor_Az_egyhaztortenet_kezikonyve_1.pdf
- Apró, F. (2023). Bálint Sándor a szegedi piarista gimnáziumban. *Szeged várostörténeti és kulturális folyóirat*, 35(4), 14–19.
- Bálint, S. (1983). *Szeged-Alsóváros. Templom és társadalom*. Szent István Társulat.
- Chobot, F. (1909). *A pápák története*. Pátria nyomda és kiadó.
- Csapody, M. (2004). „Nehéz útra kelnem...” *Beszélgetések Bálint Sándorral*. Bába Kiadó.
- Prohászka, O. (1891). *Szentséges Atyánknak XIII. Leó pápának beszédei és levelei*. Szent István Társulat.
- Szántó, K. (1987). *A katolikus egyház története. Az egyháztörténet forrásai. Szöveggyűjtemény*. 3. kötet. Ecclesia.
- Füssy, T. (1887). *XIII. Leó pápa élete. Ő Szentsége áldozári jubileuma emlékére*. Szent István Társulat.
- Gyertyános, É. R. (2014). 20. századi havilapok a ferences harmadik rend szolgálatában. In G. Barna & K. Povedák (Eds.), *Lelkiségek, lelkeségi mozgalmak Magyarországon és Kelet-Közép Európában*. (pp. 159–165). Szegedi Tudományegyetem BTK, Néprajzi és Kulturális Antropológia Tanszék. (=A vallási kultúrákutatók könyvei 10).

Kiss, N. (2024). XIII. Leó és a „szerzetesi unió” előkészítése – „*Felicitate quadam*”. *Bonus Nuntium*, évf. n., 2., 34–41.

https://bonusnuntium.hu/wp-content/uploads/2024/06/BN24_2.pdf

Orosz, András L. (2005). A ferencesek Leó-féle uniója az osztrák-magyar Kapisztrán Szent János Provinciában (1897–1899). In S. Őze & N. Medgyesy-Schmikli (Eds.), *A ferences lelkiség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára*. 1. kötet. (pp. 364–374). Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség. (=METEM).

P. König, K. (1927-1928). *Alverna felé I-II*. Kapisztrán-Nyomda.

Rácz, P. (2009). *A ferencesek történetéből – töredékek a Mariana Provincia múltjából*. Magyarok Nagyasszonyáról Nevezett Ferences Provincia.

Rend-Tartományi Közlöny. (1913). *A Kap. Sz. Jánosról nevezett Ferencrendi Tartomány Hivatalos Közlönye*, 2(1).